

Zahajuji své spisy (ne sebrané, nýbrž vybrané) tímto svazkem povídek řekl bych skoro z vděčnosti k nim, protože jsou srostlé zvláště důvěrně s mým vnitřním životem posledního desetiletí a že jsou výrazem snah mně drahých, které mne vynášejí nad trudný a pustý český život novinářský, k němuž jsem, žel, již odsouzen: mých snah o jednu formu poesie — neboť jsem již tak pošetilý, že mně není opravdové beletrie tam, kde není tvorby básnické.

Co zde podávám, není jistě beletrie, jak se jí dnes velkou většinou u nás rozumí a jak se ještě větší většinou píše a tiskne, nakládá a kupuje. Nejsou to ani studie přírodního nebo společenského prostředí, popisy hmotného bytu člověka, snesená pozorování o dějích společenských, procesech hospodářských nebo jiných proměnách krajů a jejich obyvatelstva, anekdoty, dokumenty a rysy k vnějškové charakteristice různých hromadných útvarů společenských — to všecko není zde předmětem mého zájmu, to všecko dovede poznat a vystihnout přesněji a úplněji pojednání nebo úvaha vědecká, národopisná nebo lidopisná, statická, politická, sociologická. Jakkoli malý, soudím o tvorbě umělecké a básnické totéž, co Goethe, jemuž tendence „byla jen pro pojem“ a ne pro tvorbu básnickou a který minil, že dá-li se některé dílo — šlo zde o jeho román „Wahlverwandtschaften“ — rozumem snáze pochopit, není proto lepší, naopak: „je inkommensurabler und für den Verstand unfasslicher eine poetische Produktion, desto besser“. Chci tím říci, že mně zde všude šlo o *intuitivné* poznání velikých životných skutečností — neboť tím jest mně tvorba básnická — a ne o práci pojmovou a poznání rozumově

vědné. Proto závěry, které si snad čtenář vyvodí z těchto prací, vyvozuje na svůj vrub, a ideje, jež do nich snad vloží, vkládá tam na svou odpovědnost.

Ale ovšem není zde také náladkového hračkářství a dekoratérství, ani snobistní fantastiky, ani uměleckého průmyslu a antikvářství, ani nervových dráždivel a jiných laciných narkotik, které se v dnešních t. zv. moderních kruzích literárních vydávají za umění, ačkoliv jsou jen jeho padělkem a svědčí v nejlepších případech jen o virtuositě známky dosti podezřelé; není zde ani karáskovštiny ani martenovštiny, není zde vůbec formulek ani schemat, ani naplněných nebo nezaplněných receptů a pravidel; a autor těchto velmi nečasových a v Čechách jistě i nemístných próz nesoutěží ani s voňavkáři, ani s čalouníky, ani s klenotníky, ani s moderními náladovými režiséry a cabaretiery, a aby byla bída jeho dovršena, nepokládá umění a poesii ani za užitou aritmetiku nebo geometrii.

Nikoli: chtěl jsem „jen“ poesii a umění (jak se v Čechách zdvořile říká), ale ovšem také celou poesii a celé umění a ty jsou mně jen tam, kde se chápou a ctí veliké skutečnosti lidského života a lidské smrti, kde se vytvářejí typické osudy i charaktery lidské, podobenství a odlesky všech konečných stavebných kladů a jistot. Že jsem se poesii tohoto výsostného pojetí přiblížil, žel, posud až příliš málo, vím sám první; ale jsem si také jist, že i minout se tohoto vzdáleného terče jest čestnější a pro umělecký vývoj také plodnější, než naplňovat v pohodlné a samolibé obratnosti a spokojenosti laciné šablony a patronky denní oblíbenosti a módy. Budiž tedy konečná cena těchto prací taková nebo onaká: každá z nich jest pokusem vniknout do ohniska lidské duše a lidského osudu; každá z nich jest cosi *sui generis* a neopakuje routinersky metody, již bylo již jednou získáno; každá z nich zametá za sebou stopu, aby následující byla nucena hledat a nalézat znova.

Jsou tedy tyto povídky vesměs pokusy o vnitřní dramata, o dramata duše, abych užil slova velikého a drahého Roberta Browninga, a proto básněmi mravního napětí a mravního vývoje, touhy po něčem nadosobním, co váže rytmicky jednotlivce a spíná jej v melodické jeho vyšší společné jednoty . . . Proto nehledají svých čtenářů ani mezi

snoby, ani mezi slečinkami, neboť nepřináší ani dráždivla a lechtadla unaveným nervům, ani nemíní plašit a zahánět dlouhou chvíli. Obracejí se svým tichým, přísným poselstvím na lidi zralé a mužné, kteří nejdou životem hlouš a slepí, jimž naopak otevřel život smysl pro svůj tragický sklad a řád; na duchy, kteří milují sílu a statečnost i v zoufalství a věří ve velikost lidské duše i v jejím pádu; na srdce, která prošla již zkouškami a objala v bludech i hoři svůj úděl lidství a snesou bez závratí pohled i do propastí.

Všecko, čeho si přeji pro tyto práce, jest jen to, aby byly něčím v zlých dobách lidem tohoto rázu, aby v tomto českém životě, dvojnásob tmavém a zrádném, v němž všecko se mate a kolísá a nic nestojí pevně a v němž literární sprostota žije a tyje z toho, že množí a stupňuje zmatek a všeobecnou bezradnost, stály svou siluetou na jejich obzoru a pomáhaly klidnit zmatek jejich duší a harmonisovat je tím, že odvedou jejich zraky od jevového chaosu dne a jeho povrchu k velikým skutečnostem a jistotám lidské duše. Od dnešní t. zv. literární veřejnosti české nečekám pro sebe nic; znám příliš dobře její málo čisté složky, znám i příliš dobře literární politikaření a patokaření české, abych měl o ní jakési iluze. Od zprostitované doby, která tě dnes vynáší na štít, aby po tobě zítra plíla, která běhá dopoledne za něčím a odpoledne za pravým toho opakem a točí se ani ne po větru, nýbrž po zápachu, jenž vane zprava, hned zleva, od té doby nečekám nic; literární veřejnost, která nedovede rozpoznat poesii od uměleckého průmyslu a dává se klamat nejhrubšími padělkami, nemůže mně ani nic dát ani nic vzít; na ni neapeluji v ničem, s tou, bohudíky, rozumět si nemohu a nechci. Mnohý z těch soi-disant mladých, který pokřčí snad vznešeně nad mou knihou nosem, četl jednotlivé její práce, pokud vycházely po časopisech, velmi pilně a botanisoval v nich velmi snaživě: česal její ovoce, ten s vyšších, onen s nižších větví, podle toho, kam dosáhal. Přivykl jsem již svému ironickému osudu, který jsem charakterisoval kdysi tak: nejvíc mně posud spílali lidé, kteří mne kdysi nejvíc vykrádali. Jest v tom cosi opravdu specificky českého: v cizině, okrádá-li tě někdo, alespoň ti nenadává; a spílá-li ti, nechává alespoň tvůj literární majetek, výraz,

slovo, obraz, rytmus a melodii větnou, s pokojem. Ale v této drahé zemi jest možno poznat slávu po tom znamení, které zde jednou provždy stanovím: začíná se v tu chvíli, kdy ti vyspílá někdo tvým vlastním jazykem: jazykem, který jsi sám stvořil a ukul.

1912

Poznámka k vydání definitivnímu

Do tohoto definitivního vydání pojal jsem několik nových povídek, které se svým rázem i dobou svého vzniku zapojují organicky do první knihy mých povídek; našel jsem skizzy k nim ve svých starých papírech z oněch zašlých dob.

Předchozí předmluvu k I. vydání z r. 1912 otiskuji zde skoro bez změny. Je posud aktuální. Literární luzy v Čechách nejen že nebylo, ale přimnožilo se jí ještě nad všecku míru a slušnost a je den ze dne útočnější a drzejší, podporována v tom bezkarakterností nemalé části dnešní žurnalistiky. Stará se s dojemnou horlivostí, aby důvody mého rozhorlení neslábly, nýbrž se stupňovaly.

14. prosince 1935.

F. X. Š.